

KUNSTEN

KOLDER EN CHRISTELIJKE ERNST

Neerlands Hoop in Bange Dagen Compleet

Laten we voor de verandering maar eens met de conclusie beginnen: *Neerlands Hoop in Bange Dagen Compleet* is een prachtig vormgegeven sieraad waar cabaretliefhebbers in Nederland en Vlaanderen vele tientallen uren heel gelukkig van kunnen worden. Met de inhoud van deze box worden we op een zalige manier ondergedompeld in de roerige wereld van het spraakmakende cabaretduo Freek de Jonge en Bram Vermeulen, dat tussen 1968 en 1979 het Nederlandse cabaret hardhandig heeft opgeschud.

Het woord “compleet” is zelden zo terecht gebruikt: drie boeken óver Neerlands Hoop, ná Neerlands Hoop en een songbook met alle teksten en akkoorden, negen dvd’s gevuld met de theatershows, de tv-programma’s waarin Neerlands Hoop optrad en een groot aantal onbekende registraties, een EP en drie cd’s met de mooiste liedjes. Samensteller en cabaretgeschiedschrijver Frank Verhallen en vormgever Paul Roos hebben, aangejaagd door Freek de Jonge, een topproductie geleverd.

De box werd half maart 2018 gepresenteerd in het uitverkochte Carré in Amsterdam met een knalend concert. Letterlijk, want de avond werd nostalgisch besloten met het opblazen en laten knallen van honderden papieren zakjes door het publiek dat de zakjes vervolgens verfrommelde en de zaal in smeed op de befaamde melige tekst uit 1969: “Ik ken benedens douairières met een doodgewone bips. Maar de getverderrière van mijn tante is nog krakender dan chips.” We zaten weer even in de chaos en anarchie waar Neerlands Hoop het patent op had. Op deze avond waar de vrolijke melancholie vanaf droop, leek het 60-plus publiek de teksten bijna beter te kennen dan Freek de Jonge, die geassisteerd werd door muzikanten van beide zijden van de Nederlands-Belgische grens, zoals Frank Boeijen, Spinvis, Kommil Foo en Bart Peeters. De laatste zong het nummer ‘Beter zo’. Peeters: “Je denkt bij Neerlands Hoop natuurlijk eerst aan al die briljante humor, waarbij je zou vergeten hoe mooi en schrijnend hun sociale observaties waren. Daarom koos ik ‘Beter zo’: gezinsdrama, papa in instelling, zoontje zingt hem toe, wereldnummer.”

*Neerlands Hoop maakt hard,
cynisch, recalcitrant
oubollig cabaret*

Het einde van Neerlands Hoop in 1979 betekende het begin van de solocarrière van Freek de Jonge, de meest veelzijdige cabaretier die Nederland heeft gekend. En nadat Bram Vermeulen zijn tranen had gedroogd, die rijkelijk hadden gevloeid toen hij door De Jonge zo cru aan de dijk was gezet, zagen we het begin van wat we de nederpophausse zijn gaan noemen. Het grote succes van Nederlandstalige bands als Doe Maar, Toontje Lager en Het Goede Doel is door Vermeulen voorbereid.

Tien jaar lang hebben Freek de Jonge (1944) en Bram Vermeulen (1946-2004) het Nederlandse cabaret gedomineerd. Aan het eind van de jaren 1970 kunnen Bram en Freek in de ogen van links intellectueel Nederland geen kwaad doen. Zoals eigenlijk alleen bij Toon Hermans gebruikelijk is, zijn de voornamen van Vermeulen en De Jonge al voldoende, ook al verbastert de immer kritische (en tamelijk jaloerse) Wim Kan de namen tot Dram en Preek.

Ze maken hard, cynisch, recalcitrant oubollig cabaret en hebben met het programma *Bloed aan de Paal* ook politiek actie gevoerd. Deze actie, die bedoeld was om het Nederlandse voetbalelftal in 1978 weg te houden van het wereldkampioenschap dat in het dictatoriale Argentinië werd gehouden, mislukte weliswaar, maar wat was het mooi en helder om weer eens ingepeperd te krijgen dat sport en politiek onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

We zitten in de finale
In een politiestaat
Het is weer tijd om te bepalen
Waar het allemaal op staat.

De domineezoon De Jonge en de telg uit een socialistisch nest Vermeulen vinden elkaar in 1967 in het Amsterdamse studentencorps, waar een vruchtbaar

© Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers /
Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

artistiek klimaat heerst. De fanatieke volleybaler Vermeulen, uitgeroepen tot de beste volleybaler van West Europa, legt interessante professionele aanbiedingen uit Parijs en Milaan naast zich neer, om Freek de Jonge op te juttten. Die wil weliswaar binnen vijf jaar in het grote Carré staan, maar ligt nog liever in zijn bed. Maar als hij, zoals Freek altijd heeft gezegd, door Bram wakker is gekust, gaan ze door roeien en ruiten. Nietsontziend. Ook in de persoonlijke sfeer. Als Bram door Freek aan zijn vader wordt voorgesteld, zegt hij zonder blikken of blozen: “Dat iemand met een behoorlijk verstand in deze tijd nog in God kan geloven. Ik kan het mij niet voorstellen.” Daar kan de dominee het even mee doen.

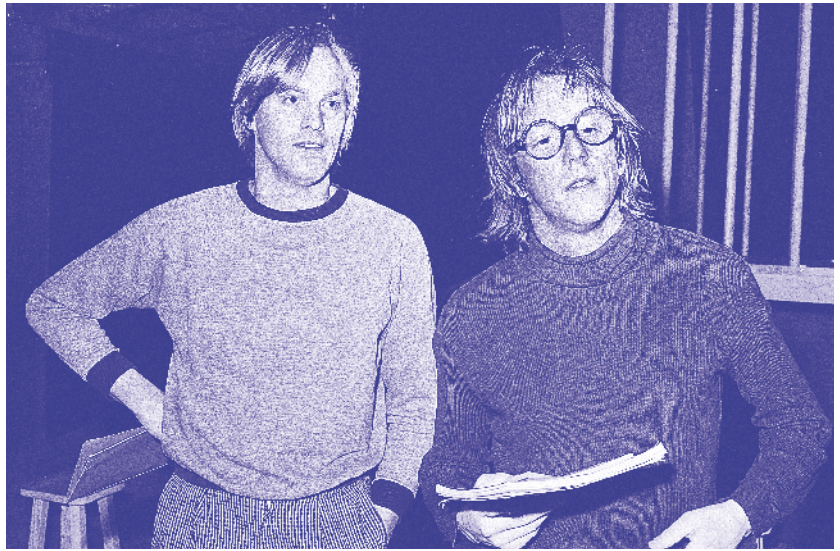
De eerste keer dat ze voor een groot publiek het podium bestormen, is bij het cabaretfestival Camedetten in 1968. Voor de finaleavond hebben ze al een net pak gehoord, omdat ze zeker zijn van de overwinning, maar de jury – die vooral gecharmeerd is van beschaafd, taalvaardig, literair cabaret zoals Don Quishocking – verwijst ze naar de vijfde plaats. Voor Bram en Freek een goede reden om er in de kleine zalen met vooral jong publiek nóg radicaler op los te beuken. Dat is niet alleen verbaal beuken door Freek, die geen genade kent met het koningshuis, mensen met ongeneeslijke ziekten, slechte huwelijken of collega-cabaretiers die in zijn ogen

vrijwel allemaal suf en gedateerd zijn; het is ook muzikaal beuken door Bram op de toetsen van zijn tweedehands elektrische Hohner-pianet of gitaar. Hij schrijft rechttoe rechtaan muziek en heeft aan een paar akkoorden genoeg. Voor het eerst horen we stevige rockmuziek in het cabaretzaaltje. Maar ze gaan verder dan alleen beuken. Freek laat in het hippietijdperk ook een moralistisch/filosofisch geluid horen. Kolder naast protestant-christelijke ernst. Hij blijft toch de zoon van de dominee. Het leven bestaat uit lijden, en uit lijden komt de verlossing.

Je moet van bloemen houden
Zolang het dag zal zijn
Maar des avonds moet je weggaan
Anders knijpen ze je fijn.

In dezelfde categorie valt ook het lied ‘Kijk, dat is Kees’, over een debiel jongetje met de Bijbelse leeftijd van zeven jaar en zeven dagen. Het ongemakkelijk lachen in de zaal bij het horen van het woord “debiel” verandert prachtig in een ongemakkelijk zwijgen, terwijl Freek het publiek nog dieper in de stoelen duwt met: “Kijk, dat is Kees. Of durf je niet te kijken?”

In die overvolle box komt alles weer voorbij. De clou van een mop op het verkeerde moment vertellen (*Plankenkoorts*, 1972), het muzikale geweld van

Bram Vermeulen en Freek de Jonge, samen Neerlands Hoop © Rob Bogaerts (ANFO) / GaHetNa (Nationaal Archief)

de “onverstaanbaar goede show” *Neerlands Hoop Express* (1973), het meisje dat zwanger wordt in Italië voordat ze het in het woordenboek kan opzoeken, de matige musical *Een kannibaal als jij en ik* (1975), over een stamhoofd dat voor het eerst met beschaving in aanraking komt, en het programma-boekje van *Neerlands Hoop Interieur* (1976), een variant op het ganzenbord: 4. borstkanker, met één dobbelsteen doorspelen, 28. razzia, onder de vloer doorspelen.

Misschien wel het meest verrassend is het boek *Neerlands Hoop in berinnering*. Daarin wordt niet alleen teruggeblikt, maar is door Frank Verhallen ook heel vernuftig een dialoog tussen Bram en Freek geconstrueerd. Na de breuk heeft de gekrenkte Bram aandachtig alle stappen van zijn vroegere kompaan gevolgd, terwijl Freek geen enkel optreden van Bram solo of met zijn diverse bands heeft gezien. Hij was totaal op zijn eigen carrière gericht. Totdat Freek in 2004 zestig werd en het meest ambitieuze theaterproject uit zijn carrière bedacht. *De Vergrijzing* was een serie van vijftien voorstellingen in vijftien weken, waarin alle facetten van zijn artistieke leven aan bod moesten komen. Een avond voorlezen en improviseren, een paar dagen spelen en dan opnemen voor televisie.

Freek wil dan natuurlijk ook aandacht besteden aan Neerlands Hoop. Ter voorbereiding bezoekt hij

voor de eerste keer een voorstelling van Bram. Na afloop spreken ze elkaar kort in de kleedkamer, waar Freek Bram uitnodigt om mee te doen aan de Neerlands Hoop-aflevering van *De Vergrijzing*. Totaal tegen Freeks verwachting zegt Bram nee. Het heeft hem tien jaar gekost om los te komen van Neerlands Hoop en van Freek. Aan die rouwperiode bewaart hij slechte herinneringen en hij heeft geen zin om die wond weer open te rijten. Dan zit hij er weer jaren aan vast.

Op de dag van de opname van de eerste aflevering van *De Vergrijzing* overlijdt Bram plotseling op zijn Italiaanse vakantieadres aan een hartaanval. Een echt gesprek tussen de twee is er dus nooit meer geweest. Tijdens de “rouwperiode” heeft Bram vaak in interviews over Freek gesproken. Die fragmenten zijn door Verhallen kunstig gemonteerd en aan opmerkingen van Freek gekoppeld, zodat de twee postuum toch nog in gesprek zijn gekomen, waarbij Bram heel chic het laatste woord krijgt. Dat zou in het verleden heel moeilijk zijn geweest.

PATRICK VAN DEN HANENBERG

Neerlands Hoop in Bange Dagen Compleet, Roje Hel/Rubinstein, Muiderberg/Amsterdam, 2018.